

Abdulhamid A. Ebu Sulejman

Bračne nesuglasice

Vraćanje ljudskog dostojanstva
posredstvom viših ciljeva Šerijata

Abdulhamid A. Ebu Sulejman

BRAČNE NESUGLASICE
Vraćanje ljudskog dostojanstva
posredstvom viših ciljeva Šerijata

Abdulhamid A. Ebu Sulejman

BRAČNE NESUGLASICE
Vraćanje ljudskog dostojanstva
posredstvom viših ciljeva Šerijata

Naslov originala: *Marital Discord. Recapturing Human Dignity
Through the Higher Objectives of Islamic Law*

S engleskog prevela: Elmina Mušinić

Izdavači:

Centar za napredne studije - CNS, www.cns.ba

Ženski edukacioni centar „Nahla“, www.nahla.ba

Za izdavače:

Ahmet Alibašić

Sehija Dedović

Lektori:

Hurija Imamović

Sulejman Brka

Dizajn:

Meliha Rifatbegović

Štampa:

Sabah print, Sarajevo

Tiraž:

500

Sarajevo, septembar 2009.

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i univerzitetska biblioteka
Bosne i Hercegovine, Sarajevo

EBU SULEJMAN, Abdulhamid A.

Bračne nesuglasice: vraćanje ljudskog dostojanstva posredstvom viših ciljeva Šerijata/Abdulhamid A. Ebu Sulejman; s engleskog prevela Elmina Mušinić. - Sarajevo: Ženski edukacioni centar Nahla : Centar za napredne studije CNS, 2009. - 52 : str. : 21 cm

Prijevod djela: Marital discord

ISBN 978-9958-9979-1-4

COBISS.BH-ID 17613574

Abdulhamid A. Ebu Sulejman

BRAČNE NESUGLASICE
Vraćanje ljudskog dostojanstva
posredstvom viših ciljeva Šerijata

S engleskog prevela: Elmina Mušinović

NAHLA
ŽENSKI EDUKACIONI CENTAR

Sarajevo, 2009. godine

SADRŽAJ

Predgovor drugom izdanju

7

Predgovor prvom izdanju

12

Bračne nesuglasice - Vraćanje ljudskog dostojanstva
posredstvom viših ciljeva Šerijata

15

Metodologija: *mekāsid* pristup

21

Udaranje

25

Glagol *darebe*

36

Rastava i izolacija

42

Zaključak

45

Napomene

47

PREDGOVOR DRUGOM IZDANJU

MEĐUNARODNI INSTITUT za islamsku misao (IIIT) sa zadovoljstvom predstavlja novu ediciju Povremenih izdanja II pod naslovom: *Bračne nesuglasice: Vraćanje ljudskog dostojanstva posredstvom viših ciljeva Šerijata*, dr. Abdulhamida A. Ebu Sulejmana. Nakon prvog izdanja 2003. godine rad je pažljivo revidiran i prijevod značajno poboljšan kako bi se uklonile sve nedoumice i izoštrila jasnoća značenja.

Autor istražuje osjetljivo pitanje bračnih nesuglasica i „udaranja“ supruge (*darb*) s dubokim razumijevanjem položaja i statusa žene. On također dovodi u pitanje trenutna i historijska pogrešna shvatanja u raspravama o kur'anskim riječima *idribuhunna* („udarite ih“) koja nisu dopuštala nikakvu drugu interpretaciju ajeta u kome se spominju (4:34) osim u smislu da muž ima pravo fizički kazniti „neposlušnu“ ženu.

Koristeći se principima duboko ukorijenjenim u filozofiji univerzalnih i viših ciljeva Šerijata (*mekasiduš-šer'ijje*) autor istražuje finese ove složene i osjetljive teme i izvodi zaključak na temelju interpretacije glagola *darebe* u smislu postizanja dobrobiti, dostojanstva i poštivanja ljudskog bića. Autor kao dokaz navodi različite upotrebe spomenutog glagola u nekoliko različitih konteksta u

samom *Kur'anu*, postupcima Poslanika Muhammeda, s.a.v.s.,¹ i u duhu kur'anske poruke.

Analiza upotrebe glagola *darebe* zavređuje pažnju. Priroda arapskog jezika je takva, što je očito kad se pogleda bilo koji arapsko-arapski rječnik, da svaki glagol nosi mnoštvo različitih značenja koja su na ovaj ili onaj način povezana s korijenom glagola. Naprimjer, glagol *darebe*, od kojeg najviše zavisi shvaćanje načina ponašanja u ovom slučaju, ima različita značenja, kao što autor uspješno pokazuje, koja variraju zavisno od situacije i konteksta ajeta u kojima se spominje. Uzimajući u obzir više ciljeve Šerijata (*mekasid*), a to su u okviru braka ljubav i samilost, autor objašnjava da upotreba korijenske osnove *da re be* u značenju udaranja ili bilo kojeg oblika „nasilja“ predstavlja vađenje ajeta iz konteksta i njegovu zloupotrebu. U islamu nisu prihvatljivi ni fizičko nasilje, ni uvrede, ni verbalno nasilje.

Konstantno naglašavajući da nasilje u porodici i muškata tiranija općenito nemaju nikakve veze s kur'anskim porukama niti postupcima Poslanika Muhammeda, s.a.v.s., dr. Ebu Sulejman ukazuje na to da je čuvanje porodice i međuljudskih odnosa od krucijalne važnosti, posebno kad su u sve to uključena i djeca. Negativan utjecaj na djecu bilo kakvog oblika nasilja među supružnicima danas je opširno dokumentiran i podržava argument da se na različite načine treba usredsrediti na to da se poštovanje ljudskog dostojanstva svih članova porodice promovira kao istinski islamski princip. Ovaj princip je naglašen u mnogim kur'anskim ajetima i, kao

1) s.a.v.s. – *sallallahu alejhi ve sellem* (Neka je mir i blagoslov na njega). Izgovara se svaki put kad se spomene Poslanik Muhammed.

što autor dokazuje, u djelima samog Poslanika, s. a.v. s., posebno u njegovom odnosu prema suprugama.

Zapravo, ajet 4:34 na muškarca stavlja teret održavanja harmonije u braku i rješavanja bračnih nesuglasica. Ovo je, možda, zato što se prva rečenica obraća muškarcima kao *qawwamun*. Ova riječ, o kojoj autor također raspravlja, iz korijena *qa wa ma*, prevedena je na različite načine, od „brige“, „odgovornosti i podrške“ do „zaštite“, „vlasti“ i „nadležnosti“.

Imajući u vidu kontekst u kojem su muškarci spomenuti u ajetu, razumljivo je da je njima preporučeno da održavaju bračnu harmoniju. Međutim, to ne znači da su žene jedini izvor problema u braku ili da su muškarci jedini koji treba da ih rješavaju. Zapravo, ajet 4:34 treba čitati zajedno s ajetom 4:128 u istoj suri, koji se odnosi na to kako postupati u slučaju lošeg odnosa muža prema ženi.

„Ako se neka žena plaši da će joj se muž početi joguniti ili da će je zanemariti, onda se oni neće ogriješiti ako se nagode - a nagodba je najbolji način - ta ljudi su stvoreni lakomi! I ako vi budete lijepo postupali i Allaha se bojali - pa, Allah dobro zna ono što radite.“ (4:128)

Pored toga, glagol *nušūz*, koji se pojavljuje u oba ajeta (4:34; 4:128) i označava zlonamjernost/loše postupanje obiju strana, bilo muža ili žene, također doprinosi tezi dr. Ebu Sulejmana. Primijetili smo da se riječ *nušūz*, koja ima specifično značenje u ovom kontekstu, često prevodila u različitim značenjima, ovisno o tome da li se odnosi na muškarce ili na žene. Naprimjer, za žene su se obično koristili više kritički usmjereni izrazi „nepokornost/buntovništvo“, nasuprot

mного mekšim izrazima kad su u pitanju muškarci kao što su „otuđenje“, „napuštanje“, „odbojnost“ i „antipatija“. Muhammed Asad dao je sljedeće zanimljivo zapažanje o ovom glagolu u vezi s ajetom 4:34:

Termin *nušūz* (doslovno „pobuna“ - ovdje prevedeno kao „loše postupanje“) obuhvata sve vrste namjernog lošeg ponašanja žene prema mužu ili muža prema ženi, uključujući i ono što se danas opisuje kao „psihološko nasilje“; u slučaju muža time je također označeno i „loše postupanje“ prema supruzi u fizičkom smislu (vidi ajet 128 u ovoj suri). U ovom kontekstu ženino „loše postupanje“ podrazumijeva namjerno i konstantno kršenje njenih bračnih dužnosti. (Muhammed Asad, Poruka *Kur'ana*, Gibraltar: Darul-Endelus, 1980., str. 109, nap. 44.)

Imajući u vidu sve gore navedeno, moramo neprestano biti svjesni kulturnih običaja i predrasuda koji imaju utjecaja na tumačenje ili čak na prevođenje kur'anskih ajeta.

Rad dr. Ebu Sulejmana je odličan primjer utemeljenog pristupa i metodologije u razumijevanju i tumačenju ovog složenog kur'anskog ajeta, gdje su instrumenti *mekāsida* iskorišteni za izvlačenje zaključka baziranog na održavanju međusobnog poštovanja, dostojanstva i dobrobiti, koji su posebno naglašeni kroz razumijevanje viših ciljeva Šerijata.

Pošto je na engleskom jeziku dostupno samo nekoliko radova na temu *Mekāsiduš-šer'ijje*, Institut IIIT odlučio je popuniti tu prazninu inicirajući prijevod i objavljivanje serije knjiga o *el-mekāsidu* s ciljem da približi ovo zanimljivo područje čitateljima s engleskog govornog područja. Ovaj projekt do danas je obuhvatio sljedeće radove: *Ibn Ašurova rasprava o mekāsiduš-šer'ijje*,

Teorija imama Eš-Šatibija o višim ciljevima i intencijama Šerijata, Ahmeda er-Rejsunija, U pravcu realizacije viših ciljeva Šerijata: Mekāsīduš-šer’ijje – funkcionalni pristup, Džemaluddina Attije i Mekāsīduš-šer’ijje kao filozofija islamskog zakonodavstva: sistemski pristup Džasira Aude.

S obzirom na to da je ovo složena i intelektualno izazovna tema i da je većina knjiga o njoj pisana uglavnom za stručnjake, učenjake i intelektualce, ured IIIT-a u Londonu izdaje također i jednostavne uvodne rasprave u okviru svojih Povremenih izdanja kako bi osigurao pristupačniji materijal za običnog čitatelja. Takvi radovi su: *Mekāsīduš-šer’ijje na jednostavan način*, Muhammeda Hašima Kemalija, *Islamska vizija razvoja u svjetlu mekāsīduš-šer’ijje*, Muhammeda Umera Čapre, i *Mekāsīduš-šer’ijje – Vodič za početnike*, Džasira Aude.

ENES S. AL-ŠEJH ALI,
ŠIRAZ KAN, oktobar 2008.

PREDGOVOR PRVOM IZDANJU

PORODICA U ISLAMU treba da bude kolijevka mira i spokoja. *Kur'an* govori o zajedničkom životu utemeljenom na ljubaznosti, međusobnom dogovoru između muža i žene i ljubavi i samilosti koje je Bog usadio u naša srca. Kao Objava za sve situacije i sva vremena, *Kur'an* ne tretira samo dobre odnose među supružnicima, već i trenutke kad su odnosi među njima zategnuti. Pritom, *Kur'an* ima za cilj očuvanje integriteta porodice kad god je to moguće, i naglašava da ljudi treba da se ljubazno odnose jedni prema drugima, čak i u periodu bračnih nesuglasica, i predlaže različite strategije koje supružnici treba da slijede u situacijama kad je jedno od njih svojehlavo. Jedan od ajeta koji se obraća muževima, 4:34 (u kojem je objašnjen redoslijed postupaka koje muž treba poduzeti prema nepokornoj ženi), dospio je na neki način na loš glas na Zapadu, kao i u nekim muslimanskim krugovima, zbog navodnog dopuštenja muževima da tuku svoje žene.

Mnogi nemuslimani na Zapadu, kao i mnogi muslimani širom svijeta, nažalost, razumijevaju da ovaj ajet dopušta zlostavljanje žena kakvo se podrazumijeva pod terminom „nasilje u porodici“, gdje jedan supružnik fizički ili verbalno zlostavlja drugog. U svom radu *Bračne*

*nesuglasice: Vraćanje islamskog duha ljudskog dostojanstva*² istaknuti naučnik dr. Ebu Sulejman na-mjerava prekinuti ovakvo pogrešno razumijevanje *Kur'ana*. Ovaj rad predstavlja ponovno iščitavanje ovog ajeta iz perspektive islamskog vrednovanja ljudskog dostojanstva.

Kroz istraživanje o djetinjstvu dr. Ebu Sulejman je ustanovio da svaki čovjek svoj moralni karakter razvija u okrilju porodice. On je uvjeren da će se buđenje ummeta iz trenutnog stanja depresije i razdora u stanje optimizma i jedinstva desiti jedino ako muslimanske porodice istinski postanu mjesta „spokoja, ljubavi i samilosti“. Očigledno je da je pitanje odnosa među supružnicima od ključne važnosti u ovim nastojanjima.

Metodološko opredjeljenje dr. Ebu Sulejmana jeste da se istražuje priroda problema i njegov kontekst i nastoji postići objektivnije razumijevanje na temelju univerzalnih vrijednosti Objave i Sunneta Poslanika Muhammeda, s.a.v.s. On pitanje bračnih nesuglasica posmatra s dubokim senzibilitetom za ženski pogled na stvari, što je izuzetno osvježavajuće i, zapravo, često nedostaje u radovima o ženama koje pišu muškarci.

Počašćena sam što mi je pripala čast da napišem predgovor za rad dr. Ebu Sulejmana koji tretira ovako krucijalno pitanje. Postoji mnogo različitih načina čitanja *Kur'ana*, od mizoginističnog do emancipatorskog. Ovaj rad diskusiju pomjera korak naprijed, uvodeći alternativno tumačenje kur'anskog teksta. Pristup u ovom radu je osvježavajući i čvrsto na strani ljudskih prava žene.

2) Naslov originalnog izdanja (op. urednika)

Neće se svi muslimani složiti sa zaključcima dr. Ebu Sulejmana. Međutim, kao što i sam dr. Ebu Sulejman naglašava, čak ni prema tradicionalnom tumačenju *Kur'an* ne odobrava nasilje u porodici. Prema tome, niko ne može osporiti poziv dr. Ebu Sulejmana muževima i ženama da se s bračnim nesuglasticama suoče na suosjećajan način. Niko ne može negirati njegov hvale vrijedan cilj da islamska porodica bude utemeljena na kur'anskim vrijednostima ljudskog dostojanstva, samilosti, tolerancije i svetosti i poštovanja ljudskog života.

Rad dr. Ebu Sulejmana potpuno mi je zaokupio pažnju i sigurna sam da će se to desiti i drugim čitateljima. Preporučujem ovaj rad svima onima koji žele proučavati kur'anske propise o odnosima među supružnicima u islamu.

KATHERINE BULLOCK

BRAČNE NESUGLASICE

Vraćanje ljudskog dostojanstva posredstvom
viših ciljeva Šerijata

NAZADOVANJE UMMETA u poređenju sa spektakularnim uspjesima razvijenog svijeta, napadi sa svih strana na njegove kulturne i intelektualne temelje i postojanje, duboko narušavanje ljudskih prava kod muslimanskih nacija, kao i općepoznati loš položaj muslimanskih žena, predstavljaju niz zastrašujućih izazova koji traže da se na njima naporno radi i u okviru islama i u sferi ljudskih prava, kako bi se uspješno prevazišli.

Vrlo važno i osjetljivo pitanje koje se odnosi na gore navedeno je i složeni i teški problem „udaranja“ žena, obično shvaćen u značenju metode pomoću koje muž može provoditi svoje ekskluzivno pravo rješavanja bračnih problema koji su rezultat „svojevoljivosti i neposlušnosti“ supruge, a u cilju prevazilaženja odbojnosti i otuđenja koje osjećaju oba supružnika u braku koji propada. Muškarci su pitanje „udaranja“ (kažnjavanja supruge) vrlo često pogrešno razumijevali i zloupotrebjavali, ne osvrćući se na prava žena, a posebno na islamski stav u pogledu statusa žena i odnosa prema njima. U takvoj situaciji, zagovornici ljudskih prava u okviru islama

nastavljaju raditi u pravcu rješenja koje će dokinuti sve oblike ugnjetavanja žena i otkloniti svaku mogućnost nepravednog odnosa prema njima u ime vjere.

Kroz historiju i u različitim kulturama žene su uvijek bile izložene patnji zbog činjenice da su spadale u najranjivije članove društva, a paralelno s njihovim društvenim i ekonomskim položajem uvijek je postojalo, a postoji čak i danas, nekoliko važnih faktora koji su predstavljali prijetnju njihovim pravima i statusu i činili ih lakše podložnim kontroli muškaraca. Među takve faktore spada njihova relativna fizička slabost, emotivna i fizička vezanost za djecu, te siromaštvo, nepismenost i nerazvijenost sredina u kojima su živjele. Svi ovi faktori utječu na žene u većoj ili manjoj mjeri, te zbog toga i zbog brojnih kršenja ljudskih prava kojima su one izložene u mnogim kulturama i geografskim područjima od ključne je važnosti da problem „udaranja“ proučimo realno i sveobuhvatno, iz perspektive razumijevanja univerzalnih i viših ciljeva Stvoritelja (*mekāsīduš-šer’ijje*). Uvijek sam bio duboko svjestan mnogobrojnih složenih okolnosti koje su okruživale pitanje „udaranja“ i oblikovale njegovo opće razumijevanje. Za mene su lično od posebnog značaja njegova relevantnost za savremeni diskurs, razlozi koji stoje iza njegove upotrebe, kao i šire implikacije koje ima na dobrobit i strukturu porodice.

Ova svjesnost i interes za ovo pitanje dijelom potiču od iskustava iz moje mladosti, moje duboke vjere i uvjerenosti u ispravnost kritičkog mišljenja. Ranije u mojoj karijeri, kao diplomirani student u Americi, zagovarač pozitivnih društvenih promjena i edukator, povremeno sam nailazio na različite izazove povezane s islamom, kontraverze ili radije „probleme“ na koje sam, uz pomoć određenog intelektualnog i metodološkog rezonovanja,

uvijek uspijevao naći dovoljno racionalan i uvjerljiv odgovor. Ovo je većim dijelom bio rezultat mog čvrstog uvjerenja (koje nosim još od djetinjstva) da je Objava koju je Stvoritelj objavio preko Poslanika Muhammeda, s.a.v.s., nepobitna Istina i neupitan vodič za cijelo čovječanstvo. To je u meni razvilo uvjerenje koje je davalo prednost racionalnom i metodološkom pristupu u mišljenju, što mi je u kasnijim godinama bilo od izuzetne koristi. Tako sam često, kad sam bio obuzet ne toliko sumnjama koliko problemima, manje ili više kompliciranim, uvijek uspijevao da ih riješim, temeljito i razborito, ne plašeći se njihove naočigled snažne argumentacije.

Objektivno razmišljanje karakterizira jasnoća, strpljivost i upornost u tretiranju problema koji zahtijevaju istraživanje, posmatranje i zaključivanje. Očigledno je da postoji jasna razlika između sumnji i problema. Sumnje izazivaju opstrukciju, frustraciju i obeshrabrenost, dok problemi inspirišu motivaciju, akciju i ustrajnost.¹ Naprimjer, u slučaju islama svakom spornom pitanju uvijek prilazim kao slagalici koju treba posložiti, radije nego kao izvoru tjeskobe. To predstavlja priliku da se koristi izvorna islamska epistemologija koja sveobuhvatno integrira čitanje Objave s čitanjem univerzuma (egzistencijalne stvarnosti) koristeći se principima rasuđivanja kako bismo razumjeli njen značaj i njene više namjere, ciljeve i svrhu (*mekāsīduš-šer’ijje*).

Kad se suočim s problemom, moj pristup je da prvo istražim njegovu prirodu, identificiram njegovo porijeklo, izoliram faktore koji su utjecali na njegovu pojavu, smjestim ga u vremenu i prostoru i razmotrim sveukupno stanje, okolnosti, kontekste, norme i pozicije koje usmjeravaju problem i određuju nijanse u raspravi o njemu.

Kada je u pitanju islam, ako neko počne proučavati svete tekstove, najvjerojatnije će biti sputan tradicijom. U islamskom svijetu postoji cijela jedna kultura rukovođena slijepim slijedećem i strahom od raspravljanja o onome što je poznato kao „sveta područja“ i ovaj stav praćen potpunim nepoznavanjem društvenih nauka zamagljuje sveobuhvatno viđenje i razumijevanje stvari. Bez obzira na to, ovakav pristup nikad nije sprečavao moje vlastito bavljenje misaonom percepcijom i nikad nije proizveo ništa manje od uvjerenja da time neću iznevjeriti visoke standarde i racionalne principe Šerijata i ljudskog dostojanstva.²

Sve u svemu, s ovim faktorima na umu i nakon dugog i aktivnog perioda svog života i karijere odlučio sam se posvetiti temi „udaranja“ žena. To je, bez sumnje, pitanje od ključne važnosti, koje zahtijeva detaljno i pažljivo istraživanje kao i sveobuhvatnu reviziju u okviru islamskog konteksta imajući u vidu i situaciju u savremenom društvu.

Prije nego što se ozbiljnije posvetim ovom pitanju, volio bih se fokusirati na važnost obrazovanja u djetinjstvu i potrebu za stabilnom porodicom. Nema sumnje da su muslimani trpjeli i još uvijek trpe dugotrajan i uporan nazadak ne samo u svom društvenom, ekonomskom i političkom životu, već i katastrofalan nazadak u svojim obrazovnim sistemima.

Pokušaji da se to promijeni uglavnom su propali. U posljednje vrijeme nastojao sam istražiti uzroke neuspjeha islamskog preporoda, uprkos brojnim i neprestanim pokušajima tokom prošlog milenija, još od Ebu Hamida el-Gazalija (umro 505. god. po H./1111. n.e.) koji je pozivao na reformu u svojim monumentalnim djelima: *Ihja ulumid-din (Oživljavanje vjerskih nauka)* i *Tehafutul-felasife (Nesuvislost filozofa)*.

Imajući u vidu sve to, svoje istraživanje sam posebno usmjerio na temu djetinjstva u islamskoj misli i njen doprinos civilizaciji, zato što je to područje bilo zapostavljeno u akademskim studijama iako predstavlja osnovni temelj za promjenu u procesu obnavljanja duhovnih i epistemoloških aspekata islamskog identiteta. Takvo obnavljanje je neophodno kako bi ummet bio u stanju da se na odgovarajući način suoči s izazovima koji stoje pred njim.

Ovo fokusiranje na djetinjstvo odvelo me do isticanja uloge porodice kao najvažnijeg okruženja koje je ključno za oblikovanje identiteta djece i razvijanje moralnih vrijednosti i karaktera. Dakle, porodica može biti medij preko kojeg je moguće izvršiti obnovu. Ovaj proces oslanja se na urođene motive roditelja koji traže samo ono što je najbolje za djecu, u skladu sa svojim razumijevanjem i uvjerenjima. Naravno, danas nismo u stanju ponuditi nezavisno ili izolirano okruženje u kojem edukatori mogu pripremati i obučavati novu, slobodnu i hrabru generaciju koja će zamijeniti prethodnu, porobljenu i mentalno poraženu. Historijski primjer je iskustvo Musaa, a.s., koji je poveo svoj narod iz Egipta nakon što su 40 godina proveli u divljini. U tom vremenu rođena je nova generacija, slobodna, hrabra i odlučna, koja je zamijenila one koji su razvili robovski mentalitet i stav pod faraonovom tiranijom. Na stav i mentalitet nove generacije ukazano je u *Kur'anu*:

„Ali oni koji su tvrdo vjerovali da će pred Allaha izići rekoše: ‘Koliko su puta malobrojne čete, Allahovom voljom, nadjačale mnogobrojne čete!’ - A Allah je na strani izdržljivih. I kad nastupiše prema Džalutu i vojsci njegovoj, oni zamoliše: ‘Gospodaru naš,

nadahni nas izdržljivošću i učvrsti korake naše i pomozí nas protiv naroda koji ne vjeruje!’ I oni ih, Allahovom voljom, poraziše, i Davud ubi Džaluta, i Allah mu dade i vlast i vjerovjesništvo, i nauči ga onome čemu je On htio. A da Allah ne suzbija ljude jedne drugima, na Zemlji bi, doista, nered nastao - ali, Allah je dobar svim svjetovima.“ (El-Bekare: 249-251)

Stavljanje naglaska na edukativnu ulogu porodice neophodno vodi ka istraživanju i analizi strukture porodice, uz sve odnose i dimenzije koji oblikuju njenu ulogu u rastu i duhovnom, psihološkom i moralnom razvoju djece i formiranju njihovih spoznaja i iskustava. To me neizbježno suočilo s problemom „udaranja“ žena i njegovim posljedicama ne samo na odnose između muža i žene (i drugih koji su uključeni u taj problem), već i na porodični život općenito.

METODOLOGIJA: MEKĀSĪD PRISTUP

KAO ŠTO JE RANIJE navedeno, u pristupu ovoj temi koristio sam se sveobuhvatnom metodom istraživanja koja je uključivala ispitivanje različitih aspekata, okolnosti i faktora vezanih za pitanje „udaranja“ i njegovu sveukupnu dimenziju. *Mekāsīd* sam koristio kao „osnovnu metodu“ za diskusiju i analizu. Kroz svoj rad koristio sam se metodološkom disciplinom po kojoj se sva pitanja postavljaju u pravi kontekst, ne dopuštajući predrasudama da dominiraju cjelokupnim problemom ili njegovim specifičnim dijelovima, što bi poništilo već uspostavljeni princip ili generalni cilj (*maksad*). Od izuzetne je važnosti valjano argumentirati epistemičku integraciju između ajeta i uputa Božanske Objave, univerzalnih zakona kosmosa i primjera ljudskog iskustva kroz vrijeme i prostor.

U skladu s tim, neophodno je razmatranje ovog pitanja započeti od duboko ukorijenjenih islamskih principa ljudskog dostojanstva, slobode i odgovornosti, statusa čovjeka kao odabranog Božijeg *halife* (namjesnika) i legitimnog prava na samoodređenje.

Jasno je da nijedan sistem ljudskih odnosa koji nije u skladu s ovim osnovnim principima ne predstavlja duh islama, njegove ciljeve i svrhu i treba

ga kritički analizirati kako bi se utvrdile manjkavosti koje nisu u skladu s osnovnim ljudskim pravima i odgovornostima. Štaviše, nijednom sistemu ne bi trebalo dopustiti da naruši temelje porodičnih odnosa u islamu, koji su uspostavljeni na konceptu „spokojja, ljubavi i samilosti“. Svi sistemi koji se suprotstavljaju ovim konceptima moraju se analizirati kako bi se utvrdili njihovi nedostaci.

S opće metodološke tačke gledišta postoji konsenzus da poruka islama pruža vodič i uputu koji su u najboljem interesu čovječanstva na putu ka njegovom krajnjem odredištu u svakom vremenu i prostoru. Kad nastojimo postići ciljeve ove poruke, vremenski i prostorni faktori i uvjeti imaju važnu ulogu i treba ih prepoznati i uzeti u obzir kod primjene islamskog učenja na mikroplanu. Ove faktore i uvjete treba identificirati kad proučavamo različite sisteme u okviru sunneta (tradicije Poslanika, a.s.) i stalno rastuće obimno naslijeđe islamskog prava. Treba da budemo svjesni posebnih odlika takvih sistema koji su imali za cilj organiziranje određene zajednice u specifičnom vremenu i na specifičnom prostoru s posebnim sklopom situacija, tradicija, običaja i resursa. Bez pravilne percepcije takvih uvjeta, uzimanja u obzir značaja njihovih specifičnosti i ignorisanjem pristupa baziranog na *mekasidu* koji se fokusira na više ciljeve i namjere islamskog prava, vrlo lahko ćemo izvući pogrešne zaključke koji su bazirani na pogrešnim apstrakcijama ili ekstenzijama ili oponašaju određene pristupe koji pripadaju drugim vremenima i prostorima.

Postepenost u naredbama i zabranama u *Kur'anu*, prilagodljivost poruke različitim situacijama, vremenima i mjestima i pluralnost pristupa u islamskom pravu, sve

to dokazuje da su društveno-pravne dimenzije duboko ukorijenjene u islamskoj tradiciji i iskustvu. Slijedeći ovaj princip, osnivači i učenjaci islamskih pravnih škola razlikuju se po svojim pravnim mišljenjima (*fetvama*) i odlukama (*abkamima*) o porodičnim pitanjima, zavisno od razlika u običajima, tradicijama i resursima. Ove varijacije znale su biti prisutne i u istom periodu, ali u dva različita okruženja. Naprimjer, malikijski *mezheb* (pravna škola) u Medini, koji je bio koncentriran u Arabiji, karakterističnoj po svojim plemenskim tradicijama i klanskoj osjetljivosti, razlikuje se od hanefijskog mezheba u Iraku, čiji je centar bila Mesopotamija – kolijevka antičkih civilizacija koje su svoje kulture utkale u društvene odnose i resurse, stvarajući mnogo razvijeniji individualizam. Takve kulturne i društvene razlike ogledaju se u izborima svakog od *mezheba* u pogledu uvjeta bračnog ugovora i njegovih preduvjeta, kao što su sposobnost i starateljstvo.

Nadalje, varijacije u pravnim mišljenjima i odlukama u zavisnosti od vremena i prostora ne postoje samo u različitim mezhebima, već i unutar istog mezheba. Imam Muhammed ibn Idris eš-Šafi'i (umro 204. god. po H.), veliki pravnik i osnivač vodećeg mezheba u Iraku, napravio je velike izmjene u svojim pravnim odlukama kad je napustio Irak i nastanio se u Egiptu, a u skladu s društvenim i kulturnim razlikama koje su preovladavale tamo. Također, percepcija i interpretacija pojedinih kur'anskih ajeta može se razlikovati od vremena do vremena i od mjesta do mjesta, zavisno od obima ljudskog znanja koje učenjacima omogućava da shvate neko novo značenje koje nije bilo poznato niti se razmišljalo o njemu prije usvajanja takvog znanja. Ovo je još jedan dokaz Božanskog porijekla, neponovljivosti

i veličanstvenosti Objave čija je uputa iznad vremena i prostora.³ *Kur'an* naglašava: „Mi ćemo im pružati dokaze Naše u prostranstvima svemirskim, a i u njima samim, dok im ne bude sasvim jasno da je *Kur'an* istina. A zar nije dovoljno to što je Gospodar tvoj o svemu obaviješten?“ (41:53)

U vezi s gore navedenim su različita naučna otkrića koja pokazuju mudžize *Kur'ana*, njegovu nevjerovatnu preciznost i suptilnost predočavanja koja je u stanju pružiti uputu i objasniti činjenice o svemiru, a da ne proturječi činjenicama stvaranja ili normama koje su se postepeno pojavljivale sa širenjem ljudskih spoznaja kroz različite promjene u vremenu i prostoru.

Dakle, imajući u vidu značajne promjene u različitim aspektima života i društva, mi griješimo ograničavajući polje istraživanja na historijske interpretacije kad istražujemo porodična ili bilo koja druga pravna pitanja. Naravno, ovo ne treba tumačiti na taj način da naslijeđe, pravno iskustvo ili historijska svjedočanstva o zakonodavstvu, pravnim sistemima i njihovoj primjeni treba odbaciti. Naprotiv, ova studija ima za cilj pažljivo razmotriti to bogato naslijeđe i detaljno ga analizirati u okviru historijskog i društvenog konteksta te izvući suštinu iz tog iskustva, kako bismo naučili odgovarajuće lekcije i reidentificirali ciljeve koje zahtijeva Objava. Ummet trenutno karakterizira veliki nedostatak vitalnosti, inicijative i dostojanstva, predao se tiraniji, neznanju i potpuno izgubio buntovni i pozitivni duh. Da bismo objektivno dijagnosticirali stanje stvari, novonastale probleme i potencijalne prilike za ummet, moramo kritički sagledati ovu činjeničnu stvarnost.

UDARANJE

KAD PRISTUPAMO pitanju „udaranja“ žena i povredama, bolu i poniženju koje ono nužno povlači za sobom, moramo imati na umu da patnja, strah i strepnja rezultiraju mržnjom, izolacijom i apatijom. S druge strane, ljubav, poštovanje i povjerenje za rezultat imaju samilost, posvećenost i entuzijazam. Ummet je dugo vremena trpio ugnjetavanje i poniženje i bio izložen tiraniji i patronatu. U mnogim društvima ta tiranija više nije monopol državne policije ili sigurnosnog aparata. Nasilje je, zapravo, postalo dio opće kulture i pojavljuje se u različitim slojevima društva, posebno između „jakih“ i „slabih“. Posljedice ovakve situacije su vrlo važne, pošto je ona suprotna islamskom duhu povezanosti i solidarnosti koji muslimane opisuje, kao što je spomenuto u sunnetu, kao „čvrstu građevinu čiji dijelovi podupiru jedan drugi“⁴, i naglašava: „Primjer vjernika u njihovoj međusobnoj blagosti i ljubavi je kao primjer tijela. Ako oboli samo jedan njegov dio, svi ostali dijelovi osjećaju bolove zbog toga“⁵. Sunnet daje mnogo ovakvih primjera i tako uspostavlja temelje tog ujedinjenog duha:

„Musliman je muslimanu brat, on ga neće oštetiti, niti potcijeniti, niti ga na cjedilu ostaviti. Dosta je

čovjeku zla da omalovažava svog brata muslimana. Sve što je vezano za muslimana sveto je drugom muslimanu, njegova krv, njegov imetak i njegova čast.“

„Bog ne pokazuje svoju milost onima koji nemaju milosti prema drugima.“

„Bog se smiluje onim svojim robovima koji su milostivi.“

„Nije vjernik onaj koji drugoga napada i vrijeđa, proklinje, nepristojno se izražava i koji je bestidan.“

„Najbolji musliman je onaj koji se najljepše ponaša, a najbolji među vama je onaj koji je najbolji prema ženama.“

Imajući ovo u vidu, posebno u odnosu prema suprugama, tradicija sunneta prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., oštro grdio muža koji tuče svoju suprugu: „Kako neko od vas može udarati svoju ženu kao što udara roba, a onda očekivati da je zagrlji naveče?“⁶ Također je rekao: „Mnoge žene su *dolazile porodici Muhammedovoj* žaleći se na svoje muževe ... Ti muževi nisu najbolji među vama.“⁷

Sam Poslanik je predstavljao najbolji primjer ljubaznosti, suosjećanja, dostojanstva i dobročinstva: „On nikad nije spustio ruku na ženu, roba ili bilo koga drugog...“⁸

U svjetlu ovih općih premisa treba pažljivo istražiti pitanje „udaranja“ i njegovo mjesto u porodičnim, bračnim i roditeljskim odnosima, te u tome

smislu identificirati pravo značenje termina „udaranje“ i autentičnu islamsku porodičnu organizaciju koja čini strukturu muslimanske porodice u savremenom svijetu. Takav sistem zahtijeva postizanje odnosa baziranog na „smirenosti, ljubavi i suosjećanju“, kako bi se formirala snažna i čvrsta porodica koja osigurava sigurno duhovno, emocionalno i psihološko okruženje u kojem muslimansko dijete može izrasti u snažnu, iskrenu i sposobnu osobu, spremnu da se suoči s izazovima vremena i prostora u kojem živi.

Problem „udaranja“ u tom smislu je blisko vezan sa strukturom porodice i međuljudskim odnosima i privlači posebnu pažnju zato što je spomenut u *Kur'anu* i zbog toga što su ljudi njegove historijske i tradicionalne interpretacije uglavnom shvatali u značenju fizičkog čina kao što je šamaranje, udaranje, prebijanje, šutiranje itd. Ovo bi definitivno proizvelo snažan osjećaj bola i poniženja, bez obzira na razmjere same fizičke patnje. Nadalje, instrument za činjenje tog djela viđen je različito, prema nekim fetvama to može biti nekoliko udaraca *misvakom* (drvce koje se koristi za čišćenje zuba) ili nečim sličnim, poput „četkice za zube“ ili „olovke“, kao što je rekao Abdullah ibn Abbas odgovarajući na upit o tome kakvo je to „blago udaranje“, a prema predaji Ata ibn Abbasa. Takvo „udaranje“ posmatra se više kao način izražavanja prijekora ili nezadovoljstva i uznemirenosti, nego kao nanošenje poniženja i bola. S druge strane, u nekim fetvama nalazimo ekstremnu definiciju „udaranja“ koja „ne smije prijeći 40 udaraca“ i, povrh toga, „nema vraćanja istom mjerom između muža i žene“⁹.

Proučimo sad kur'anski ajet koji se odnosi na pitanje „udaranja“:

„Muškarci vode brigu o ženama¹⁰ zato što je Allah dao prednost jednima nad drugima i zato što oni troše imetke svoje. Zbog toga su čestite žene poslušne i za vrijeme muževljeva odsustva vode brigu o onome o čemu trebaju brigu voditi, jer i Allah njih štiti. A one čijih se neposlušnosti pribojavate, vi posavjetujte, a onda se od njih u postelji rastavite, pa ih i udarite (*idribuhunna*); a kad vam postanu poslušne, onda im zulum ne činite! - Allah je, zaista, uzvišen i velik! A ako se bojite razdora između njih dvoje, onda pošaljite jednog pomiritelja iz njegove, a jednog pomiritelja iz njene porodice. Ako oni žele izmirenje, Allah će ih pomiriti, jer Allah sve zna i o svemu je obaviješten!“ (4:34, 35)

Na prvom mjestu, da bismo pravilno razumjeli ovaj ajet, neophodno ga je smjestiti u opći kontekst strukture porodice i porodičnih odnosa u islamu, kako bismo shvatili njegove stvarne implikacije u okviru viših ciljeva Objave. Drugo, ajet se mora interpretirati u svjetlu drugih povezanih kur'anskih ajeta:

„O ljudi, bojte se Gospodara svoga, koji vas od jednog čovjeka stvara, a od njega je i drugu njegovu stvorio, i od njih dvoje mnoge muškarce i žene rasijao. I Allaha se bojte - s imenom čijim jedni druge molite - i rodbinske veze ne kidajte, jer Allah, zaista, stalno nad vama bdi.“ (4:1)

„I jedan od dokaza njegovih je to što za vas, od vrste vaše, stvara žene da se uz njih smirite, i što između vas uspostavlja ljubav i samilost; to su, zaista, pouke za ljude koji razmišljaju.“ (30:21)

„Kada pustite žene, onda ih, prije nego što ispune njima propisano vrijeme za čekanje, ili na lijep način

zadržite ili ih velikodušno otpremite. I ne zadržavajte ih da biste im učinili nasilje; a onaj ko tako postupi - ogriješio se prema sebi. Ne igrajte se Allahovim propisima i neka vam je na umu blagodat koju vam Allah daje, i Knjiga, i mudrost koju vam objavljuje, kojom vas savjetuje. Allaha se bojte i da Allah sve zna - na umu imajte!“ (2:231)

„O vjernici, kad se vjericama oženite, a onda ih, prije stupanja u bračni odnos, pustite, one nisu dužne čekati određeno vrijeme koje ćete vi brojati, već ih darujte i lijepo ih otpremite.“ (33:49)

„Puštanje može biti dvaput, pa ih ili velikodušno zadržati ili im na lijep način razvod dati. A vama nije dopušteno uzimati bilo šta od onoga što ste im darovali, osim ako se njih dvoje plaše da Allahove propise neće izvršavati. A ako se bojite da njih dvoje Allahove propise neće izvršavati, onda im nije grehota da se ona otkupi. To su Allahovi propisi, pa ih ne narušavajte! A oni koji Allahove propise narušavaju, nepravedni su.“ (2:229)

Ako gornje ajete čitamo u svjetlu općih odredbi Šerijata i sveukupne Poslanikove, a.s., tradicije, vidjet ćemo da je stvarni duh bračnih odnosa oblikovan osjećanjima „ljubavi“ i „samilosti“ i obavezom „zaštite“, te da su vodeći faktori u takvoj vezi „ljubav, samilost i dobročinstvo“.

Na taj način dolazimo do shvatanja stvarnog razloga za „udaranje“ i njegovog značenja, njegovih posljedica u obliku ponižavanja i bola i pozicije ovog problema u svjetlu bračnih odnosa u islamu, posebno u svjetlu idealnog sistema koji je dizajniran da promovira međusobno poštovanje i ljubav između supružnika

i da rješava njihove probleme. Zaključci su izuzetno važni imajući u vidu stvarnost društvenih odnosa u savremenim muslimanskim društvima, gdje su, nažalost, žene često izložene psihičkom i fizičkom zlostavljanju i ugnjetavanju. Zapravo, počinitelji takvih djela pokušavaju pronaći opravdanje u pogrešnom tumačenju određenih zastarjelih fetvi koje mužu, kao glavi porodice, daju vrlo široke ovlasti u porodičnim pitanjima. Takva percepcija porodičnih odnosa ignorira već uspostavljene temelje ove institucije: samilost, solidarnost, saradnju i integraciju. Ako želimo izbjeći da se žena i porodica smatraju običnom imovinom muškarca, značenje ovakvih tekstova ne smije se pogrešno tumačiti, vaditi iz konteksta ili zloupotrebljavati.

Uvjeti života u prošlosti ograničavali su mogućnosti žena za preuzimanje aktivne uloge u porodici, opterećivali muškarce dodatnim obavezama i davali im više ovlasti u upravljanju porodičnim stvarima, posebno u gradovima. Muška snaga bila je glavni izvor prihoda za život i čuvanje sigurnosti porodice. S druge strane, održavanje kuće i potrebe porodice iscrpljivale su vrijeme i energiju žena. Sasvim je vjerovatno da su te restrikcije otupljivale oštroumnost kod žena, ograničavale njihove interese, slabile njihovu percepciju, izolirale ih od svijeta izvan okrilja porodice i ispunjavale ih izrazito naivnim načinom razmišljanja. Dok tadašnje društvo nije dovelo u pitanje neograničeni autoritet muškarca u porodičnoj strukturi, današnja situacija u svijetu drastično se razlikuje u pogledu sticanja imetka, sposobnosti i mogućnosti. Današnje obrazovne, tehnološke, kulturne i globalne perspektive ženi omogućavaju mnogo veću produktivnost, priliku za ekonomsku nezavisnost i intelektualni i tehnički

potencijal koji nadilazi skromnu sferu porodičnih pitanja kojima se bavila u prošlosti. Dakle, historijski portret porodice, sa strukturalnim ograničenjima iz prošlosti, nije u stanju ilustrirati aspiracije članova porodice niti predstaviti njihove današnje uloge i mogućnosti. Da bismo izbjegli tenzije i konflikte u porodičnim odnosima i ponovo uspostavili koncepte i vrijednosti koji omogućavaju svakom članu porodice da obavlja svoje očekivane uloge, a u skladu s ulogama drugih članova porodice, moramo preispitati svoju vlastitu percepciju porodične strukture u kontekstu današnje stvarnosti.

Istražujući dublje pitanje „udaranja“, uvidio sam da suština debate i predvidljiv i očigledan problem leži u tumačenju arapskog glagola *darebe* (udariti) u *Kur'anu* u značenju „patnje“, „poniženja“ i fizičkog „bola“, kao sredstva da se žena natjera da se pokori muževoj volji ili da se natjera na poslušnost i odanost, bez obzira na razmjere bola i patnje koje će trpjeti zbog toga.

Temeljna pretpostavka za ovu pojavu je to da muslimanska supruga, kao što je slučaj i u nekim drugim religijama i kulturama, nema načina da izađe iz braka, bez obzira na okolnosti i nikad ne može dobiti dostojanstveno puštanje niti pravedan razvod bez muževljeve saglasnosti. U skladu s tim, zaključuje se da ona mora biti pokorna ili se mora prisiliti da tolerira muževo samovoljno ponašanje i da udovoljava njegovim zahtjevima. Ukoliko bi ovo bilo tačno, udaranja u značenju „patnje“, „poniženja“ i fizičkog „bola“ predstavljalo bi efektivno sredstvo za rješavanje, ili radije obuzdavanje, bračnih problema!

Međutim, ustanovili smo da gornji opis nije u skladu s principima Šerijata koji porodičnu strukturu temelji na „ljubavi“ i „samilosti“, podržava njen sklad i održava njen identitet. Dakle, članstvo u porodici u islamu je stvar izbora: prisila, represija i nasilje se ne toleriraju i svaki supružnik ima pravo napustiti porodicu i okončati bračnu vezu, pogotovo kad ona postane nasilna. U najmanju ruku, rastava je manje štetna za članove porodice od veze bazirane na mržnji, neslaganju i ogorčenosti. U ovim okolnostima, Šerijat daje mužu pravo da zatraži *talak* (razvod) i supruzi daje pravo da traži *hul'* (slobodu ili puštanje). U krajnjem slučaju, supruga ima izbor da bude oslobođena bračnog ugovora ukoliko vrati mehr koji je primila od svog muža ili dio mehra (kao najveću dopuštenu vrijednost), tako da muževljeva pohlepa za njenim ličnim imetkom ili imetkom njene porodice ne predstavlja izgovor za nasilje, odnosno ne dovede do raspada porodice.¹¹

Zato prisila ili tjelesno kažnjavanje nikad ne mogu biti sredstvo održavanja ljubavi između supružnika niti način uspostavljanja prisnosti i povjerenja među njima. Pored toga, proučavanje koraka iznesenih u relevantnim kur'anskim ajetima (4:34-35) otkriva dva puta do rješenja koja za cilj imaju rješavanje bračnih problema i postizanje pomirenja, posebno u slučaju kad supruga pokazuje buntovnost i nepravedno narušava bračnu vezu.

Prvi korak je rješavanje nesuglasica među supružnicima bez intervencije ili medijacije treće strane. Ovaj korak inicira i provodi muž i on se treba provoditi kroz tri nivoa: 1) da je upozori; 2) da se od nje u postelji rastavi i 3) da je, na kraju, i „udari“.

Drugi korak, ukoliko prethodni napori ne dovedu do pomirenja, jeste da oba supružnika imenuju arbitre iz svoje rodbine da im pomognu da prevaziđu nesuglasice, da ih posavjetuju i ponude im rješenja za različite probleme koji ih muče, u skladu sa sljedećim ajetom:

„A ako se bojite razdora između njih dvoje, onda pošaljite jednog pomiritelja iz njegove, a jednog pomiritelja iz njene porodice. Ako oni žele izmirenje, Allah će ih pomiriti, jer Allah sve zna i o svemu je obaviješten!“ (4:35)

Općenito, kur'anske preporuke usmjerene su ka efektivnom pomirenju i uspostavljanju mira među supružnicima, na temelju stvarnih činjenica, koristeći se pozitivnim inicijativama i na efektivan način. Kad supruga pokazuje znakove netrpeljivosti i svojeglavosti, *Kur'an* nalaže mužu da je savjetuje, uvjerava i eventualno joj prigovori. Ovo mu pruža idealnu priliku da izrazi svoju zabrinutost, da razjasni razlike, istraži moguća rješenja, pokaže svoj odlučan interes za očuvanje njihovog braka pod pravednim uvjetima i na kraju, da razjasni potencijalne neugodne posljedice razvoda. Prema tome, kod rješavanja bilo koje bračne nesuglasice prvo se ističe dijalog, razmjena mišljenja i savjetovanje, a u tom periodu supruga ne smije upasti u zamku osjećaja spokoja da problemi mogu ostati onakvi kakvi jesu zato što će na kraju prevagnuti njena seksualna privlačnost i/ili muževljeva ljubav ili želja za njom. Dakle, komunikacija i dijalog su prvi koraci koje treba poduzeti u pravcu rješavanja bračnih nesuglasica, radije nego da se supruga oslanja na svoju žensku privlačnost i seksualne potrebe svog supruga. Ako se, usprkos tome,

ona ne obazire na savjete zbog neznanja ili arogancije, onda se smatra neophodnim da muž nastavi dalje s koracima i da preduzme drugačije mjere, radije nego da je samo savjetuje ili joj prigovara. Na ovom nivou on treba „odbiti da dijeli bračnu postelju s njom“, što će potvrditi da ona ne može računati na njegovu slabost, nestrpljenje ili želju za njom. Uviđajući njegov nedostatak interesa za nju, ona će intuitivno shvatiti ozbiljnost situacije i težinu posljedica. To će joj pružiti priliku da ponovo razmisli o cijeloj situaciji, da shvati da je stigla na raskršće i podstaći je da pomogne u pronalaženju načina prevazilaženja nesuglasica i ponovnog uspostavljanja „ljubavi“ i „samilosti“ među supružnicima. S druge strane, ukoliko supruga tvrdoglavo ostane na svojoj poziciji, uprkos gore navedenim muževljevim pokušajima pomirenja, onda nema sumnje da je brak ugrožen i da opasnost od raspada vrebata na horizontu i tada obje strane treba da shvate ozbiljnost situacije i da odmah preduzmu pozitivne korake.

U ovom ključnom momentu pojavljuje se neizbježno pitanje: šta supružnike koji su došli do ovog kritičnog stadija može navesti da shvate stvarnu opasnost koja prijete njihovom braku, uvide prijetnju razvoda i spriječe raskol tako što će prijeći u sferu arbitraže treće strane, kao što su povjerljivi članovi njihove rodbine? U ovom odlučnom trenutku može se poduzeti sljedeći korak u cilju rješavanja spora, prije traženja intervencije arbitara, a to je „udaranje“ (arapski glagol *darebe*), kao što je navedeno u gore citiranom ajetu.

Temelj moje studije i suština ovog problema leži u interpretaciji glagola *darebe*, posebno u kontekstu traganja za pomirenjem među zavađenim supružnicima

nakon što je muž pokušao povratiti mir i sklad, verbalno, upozoravajući suprugu, i fizički, odbijajući da dijeli s njom bračnu postelju i tako izražavajući svoje nezadovoljstvo.

Shvaća li se *darb* ovdje u značenju ošamariti, udariti, bičevati, šutirati ili bilo kojeg drugog načina fizičkog kažnjavanja (koji izaziva patnju, bol ili poniženje) a koji treba natjerati ženu da ostane u bračnoj vezi protiv njene volje? Ako je ovo tačno, kakva je svrha ovog ugnjetavanja? Da li pokoravanje žena nanošenjem bola i ponižavanjem pomaže ponovnom uspostavljanju ljubavi i odanosti i da li uspijeva zaštititi strukturu porodice od sloma i rasula?

Može li ova mjera obuzdati žene koje veoma dobro poznaju svoja prava i natjerati ih da trpe zlostavljanje nasilnih muževa i zatvore oči pred takvom neprijateljskom i nasilnom vezom? Ili će žene pribjeći onome na što im islam daje pravo, da izađu iz takve veze dostojanstvenim puštanjem (*hul'om*)? A ako je situacija takva, može li biti bilo kakvog prostora za represiju ili ugnjetavanje u bračnoj vezi, jer će takvi postupci, vrlo vjerovatno, dovesti do narušavanja porodične strukture i ubrzati njeno propadanje?

GLAGOL DAREBE

AKO SE MOŽE DOKAZATI da glagol *darebe* ne označava zadavanje fizičke ili psihičke boli i da su neki muževi zloupotrijebili ovaj kur'anski izraz kako bi opravdali svoju okrutnost prema suprugama, koje su, opet, morale trpjeti takvo zlostavljanje zato što su bile zabrinute za djecu ili zbog socijalne ili finansijske nesigurnosti, kako, onda, treba shvatiti ovaj izraz?¹²

Ovo pitanje treba razmatrati sveobuhvatno i s istinskim poznavanjem njegovih različitih dimenzija i sporednih značenja i bez donošenja ishitrenih zaključaka. Kur'anski koraci koji se odnose na izraz *darebe/darb* fokusirani su na to kako pomiriti supružnike na način koji promovira ljubav, samilost i prisnost, ponovo uspostavljajući smisao braka. Ovi koraci još uvijek ne pribjegavaju posljednjem sredstvu: arbitraži pomiritelja iz porodica supružnika. Prema tome, ukoliko ciljevi i koraci navedeni u *Kur'anu* ne dopuštaju nikakav izgovor za nasilje, nanošenje povreda ili bola u rješavanju bračnih problema, šta je, onda, prava interpretacija ovog glagola? Označava li on bol u alegorijskom ili metaforičkom smislu? Glagol *darebe* u *Kur'anu* se koristi kao prijelazni glagol, npr: „Allah *navodi kao primjer...*“ (16:75 i 16:76) i kao neprijelazni glagol: „... da molitvu na putovanju skratite...“ (4:101), gdje je glagolu dodan i prijedlog.

Ukoliko prihvatimo interpretaciju ovog glagola kao nekoliko blagih, laganih udaraca *misvakom* ili nečim sličnim, kao što je četkica za zube ili olovka, kao što je protumačio Ibn Abbas, onda ovo značenje ne uključuje kažnjavanje, nanošenje povreda ili boli. Ono, zapravo, upućuje na blago fizičko ispoljavanje ozbiljnosti, frustriranosti ili nezainteresovanosti muža za suprugu s kojom više ne dijeli bračnu postelju. Takvo izražavanje je suprotno dodirivanju i milovanju koji impliciraju toplinu i prisnost. Ovakva interpretacija je razumna, pošto ne nanosi nikakvu štetu ljudskom dostojanstvu i održavanju poštovanja među supružnicima koji su doslovno vezani bračnim vezama. Gornja percepcija ne povezuje „udaranje“ s poniženjem, povređivanjem ili bolom. Nasuprot tome, gledište nekih drugih pravnika, kao što se vidi iz njihovih fetvi, ne slijedi nužno ovakav način razmišljanja, posebno kad kao uvjet postavljaju da *darb* ne treba „prelaziti 20 ili 40 udaraca“, ne obazirući se na razmjere i primjenu ovih udaraca („... bez obzira na to da li su usmjereni na različite dijelove njenog tijela ili ne, da li povređuju organe ili ne, izazivaju lomove kostiju ili ne i da li će ih ona preživjeti ili neće“).¹³

S druge strane, uprkos Ibn Abbasovom umjerenom tumačenju, ono još uvijek ostavlja prostor za pogrešno razumijevanje kojim je manipulirano u prošlosti kako bi se opravdalo nasilno i zlostavljачko ponašanje i danas se još uvijek može zloupotrijebiti za nanošenje bola ženama pod okriljem *fetve* o blagim udarcima. Dakle, ni percepcija ni rješenje ne smiju ostaviti mjesta za pogrešno tumačenje stvarnog koncepta pojma *darebe* i ne smiju dopustiti nepoštivanje niti zloupotrebu tog koncepta.

Takve mjere opreza zasigurno idu u prilog

stvarnim ciljevima Šerijata u pravcu uspostavljanja porodice na temelju ljubavi, samilosti i dostojanstva.

Kao rezultat toga, posvetio sam se reevaluaciji kompletnog ovog pitanja u pogledu njegovog metodološkog okvira (prezentiranog ranije u studiji), u pogledu vječnosti Objave i Poruke, neophodnosti razumijevanja relevantnih Božanskih normi, osobnosti mjesta i vremena i imperativa da se izvrši objektivna i sistematska analiza pitanja koje se razmatra. Nastojao sam istražiti različita značenja glagola *darebe* i njegovih brojnih izvedenica u *Kur'anu*, pošto je najpouzdanije *Kur'an* objašnjavati *Kur'anom*. Najbolje tumačenje Časnog *Kur'ana* možemo naći u samom *Kur'anu* ako ga tumačimo u skladu s višim ciljevima Šerijata (*mekasid*).

Skup značenja glagola *darebe* i njegovih izvedenica u *Kur'anu* daje 17 različitih nijansi u značenju, što se da vidjeti iz sljedećih ajeta:

„Allah vam *navodi kao primjer*“ ... (16:75, 76, 112; 66:11)

„A kad je narodu tvome *kao primjer naveden* sin Merjemin, odjednom su oni, zbog toga, zagalamili...“ (43:57)

„Vidi šta o tebi *oni govore*, pa onda lutaju i ne mogu naći Pravi put.“ (17:48)

„Zato *ne navodite* Allahu slične! Allah doista zna, a vi ne znate.“ (16:74)

„... da molitvu *na putovanju* skratite...“ (4:101)

„Mi smo ih u pećini tvrdo *uspavali* za dugo godina.“ (18:11)

„Zar da *odustanemo* da vas opominjemo zato što svaku mjeru zla prelazite?“ (43:5)

„... i neka vela svoja *spuste* na grudi svoje; ... i neka *ne udaraju* nogama svojim da bi se čuo zveket nakita njihova koji pokrivaju.“ (24:31)

„Noću izvedi robove Moje i s njima suhim putem kroz more *prođi*...“ (20:77)

I Mi objavismo Musau: „*Udari* štapom svojim po moru!“ - i ono se rastavi i svaki bok njegov bijaše kao veliko brdo.“ (26:63)

„Allah se ne ustručava da za *primjer navede* mušicu ili nešto sićušnije od nje“ (2:26)

„I kada je Musa za narod svoj vodu molio, Mi smo rekli: „*Udari* štapom svojim po stijeni!“ - i iz nje je dvanaest vrela provrelo...“ (2:60)

„I poniženje i bijeda *na njih padoše* i Allahovu srdžbu na sebe navukoše (2:61)

Ma gdje se našli, *bice poniženi* (3:112)

„A kako će tek biti kada im meleki budu duše uzimali *udarajući ih* po obrazima i po leđima njihovim!“ (47:27)

„U srca nevjernika Ja ću strah uliti, pa ih vi po šijama *udarite* i *udarite* ih po prstima.“ (8:12)

„I uzmi rukom svojom snop¹⁴ i njime *udari*, samo zakletvu ne prekrši!“ (38:44)

„Kada se u borbi s nevjernicima sretnete, po šijama

ih *udarajte* sve dok ih ne oslabite, a onda ih vežite...“
(47:4)

„O vjernici, kada u boj *krenete*, na Allahovu putu, sve dobro ispitajte...“ (4:94)

„I između njih će se *pregrada postaviti* koja će vrata imati; unutar nje biće milost, a izvan nje patnja.
(57:13)

„I krišom im pride desnom rukom ih *udarajući*...“
(37:93)

Ako proučimo gornje ajete primijetiti ćemo da glagol *darebe* (prijelazni i neprijelazni) ima nekoliko figurativnih ili alegorijskih značenja. Može značiti izolirati, odvojiti, otići, udaljiti se, isključiti, odseliti se itd. Glagol *darebe*:

- kad se odnosi na zemlju, znači *putovati* ili *otići*
- kad se odnosi na uho, znači *blokirati sluh* ili *spriječiti da se nešto čuje*
- kad se odnosi na *Kur'an*, znači *zapostaviti, ignorirati i napustiti ga*
- kad se odnosi na istinu i laž, znači učiniti bilo šta od toga *očiglednim* i *razlikovati* jedno od drugoga
- kad se odnosi na hidžab, znači spuštanje vela preko prsa
- kad se odnosi na mora i rijeke, znači *probiti put* kroz vodu gurajući je ustranu
- kad se odnosi na podizanje zida, znači *pregraditi, razdvojiti*
- kad se odnosi na ljude, znači biti *zasjenjen sramotom*
- kad se odnosi na stopala, vratove, lica, leđa, znači *odsjeći, posjeći i udariti*

- u ostalim ajetima znači natjerati, šokirati, ošamariti ili nanijeti štetu.

Prema tome, opće značenje glagola *darebe* u kur'anskom obraćanju je razdvojiti, udaljiti se, otići, napustiti itd.¹⁵

RASTAVA I IZOLACIJA

ŠTA BI, ONDA, bilo odgovarajuće tumačenje ovog glagola kad se on primjenjuje na rješavanje bračnih problema i ponovno uspostavljanje ljubavi i sklada među zavađenim supružnicima.

„... A one čije se neposlušnosti pribojavate, vi posavjetujte, a onda se od njih u postelji rastavite, pa ih i udarite (*idribuhunna*); a kad vam postanu poslušne, onda im zulum ne činite! - Allah je, zaista, uzvišen i velik!“ (4:34)

S obzirom na kontekst, svrha ovog ajeta je pomirenje na dostojanstven način, bez prisile i zastrašivanja, pošto svaki od supružnika ima mogućnost i pravo da okonča vezu.

Dakle, značenje pojma *darb* ne može podrazumijevati nanošenje povreda, bola ili poniženja. Najprirodnija interpretacija je odlazak, odvajanje ili osamljivanje. Ovaj postupak, gdje muž potpuno napušta suprugu na neko vrijeme, pomaže da se situacija dovede do mogućeg rješenja jer je to posljednji korak nakon upozoravanja i odbijanja da dijeli postelju s njom. Za vrijeme dok muž nije s njom, supruga ima veliku priliku da ponovo razmisli o cijeloj situaciji, razmisli o eventualnim posljedicama i shvati da je neizbježan

rezultat odbijanja – razvod. U ovom trenutku ona mora pažljivo odlučiti da li bi se radije zauvijek rastavila od svog muža ili se vratila u bračnu zajednicu. To je trenutak istine i ako je ona bila strana koja nije bila u pravu, sada ima izbor da uvidi razloge i vrati svog otuđenog muža prije nego što bude prekasno.

Stoga *darb* u kontekstu popravljjanja nesretne bračne veze i vraćanja sklada treba biti shvaćen kao „otiči“ iz bračnog doma, „iseliti se“ ili „rastaviti“ od supruge. Ovo je posljednji korak koji se preduzima prije traženja medijacije od arbitara iz porodica oba supružnika. Ukoliko ovaj pokušaj ne uspije premostiti jaz među njima i povratiti mir, onda se obje strane moraju suočiti s mogućim izborom: „... pa ih ili velikodušno zadržati ili im na lijep način razvod dati.“ (2:229)

Gornja analiza glagola *darebe* je u skladu s Poslanikovom, a.s., tradicijom i stvarnom praksom Poslanika, a.s., što je potvrđeno predajom u kojoj se govori da se Poslanik, a.s., odselio od svojih žena kad su se one pobunile nakon što su odbijeni njihovi zahtjevi za poboljšanjem životnih uvjeta. Poslanik se povukao u kuću poznatu kao *el-mašraba* na mjesec dana i ponudio im izbor da prihvate uvjete života koje im on može ponuditi i da ostanu s njim ili da ih pusti i razvede se dostojanstveno od njih. Ovaj incident spominje se i u *Kur'anu*:

„O Vjerovjesniče, reci ženama svojim: ‘Ako želite život na ovome svijetu i njegov sjaj, onda se odlučite, daću vam pristojnu otpremu i lijepo ću vas otpustiti. A ako želite Allaha, i Poslanika Njegova, i onaj svijet - pa, Allah je, doista, onima među vama koji čine dobra djela pripremio nagradu veliku’.“ (33:28-29)

Kroz cijelo ovo iskustvo Poslanik, a.s., nikad nije nanio povredu, bol ili vrijeđao bilo koju od njih. Kad su Poslanikove bračne družice shvatile ozbiljnost situacije, osjetile ljutnju vlastitih porodica i kad im je počela nedostajati veza i prisnost s Poslanikom, a.s., to je bilo dovoljno da ih inspiriše da budu zadovoljne životom koji im je Poslanik, a.s., nudio.¹⁶

Poslanik, a.s., je proveo mjesec dana u osami prije nego što je potražio savjet njihovih porodica i prije nego što im je dao izbor kompromisa ili rastave. Tek tada su one shvatile svoju grešku i našavši se na pragu razvoda vratile su se dostojanstvenom sporazumu. Kao rezultat toga, interpretacija glagola *darebe* u stvarnoj Poslanikovoj, a.s., praksi bila je rastaviti se, odseliti se i udaljiti se od njih. Ovo je u skladu, s jedne strane, s psihološkom prirodom ovog pitanja, a s druge strane, s uobičajenim razumijevanjem različite upotrebe glagola *darebe* i njegovih izvedenica i figurativnih značenja u *Kur'anu*. Također, ovakva percepcija nije u suprotnosti s tumačenjem Ibn Abbasa, zato što on upozorava muževe da njihovo izražavanje bijesa ne smije prelaziti nekoliko laganih udaraca *misvakom* ili nečim sličnim. Očigledno, ovo vrlo blago izražavanje bijesa trebalo bi biti adekvatan način da muž izrazi svoje nezadovoljstvo. Međutim, nije jasno kako tako lagani dodiri, prema tumačenju Ibn Abbasa, u ovoj posljednjoj fazi bračnih nesuglasica mogu biti dovoljni da uvjere supružnike u pravu ozbiljnost situacije i njene posljedice, a da se ne poduzme odlučujući korak dalje odbijanjem dijeljenja bračne postelje, kako bi se postiglo pomirenje ili zatražila rastava!

ZAKLJUČAK

NA KRAJU, u skladu s kur'anskim preporukama za obnavljanje bračne veze nakon pojavljivanja neprijateljstva i konflikta, smatram da pravo značenje kur'anskog izraza *darebe* upućuje muža da se „odseli“ od supruge, da se „udalji“ od nje i „napusti“ bračni dom kao posljednji pokušaj da se ona urazumi i da joj pomogne da shvati ozbiljnost situacije i njene moguće posljedice za nju i njihovu djecu. Značenje odlaska i rastave mnogo je prihvatljivije i mnogo kompatibilnije s kur'anskim načinom izražavanja nego asocijacija na fizičko povređivanje, psihičku bol i poniženje. Ovo posljednje ne rezultira bračnom vezom vrijednom poštovanja, niti promovira dostojanstvo čovjeka, niti stvara „ljubav“ i „samilost“ koje predstavljaju temelj dugotrajnog braka, posebno u svjetlu vrijednosti, očekivanja i pogleda savremenog doba. Analize izložene u kratkim crtama u ovom radu imaju duboko utemeljenje u stvarnoj praksi Poslanika, a.s. To je efektivan emocionalni lijek koji ostvaruje svrhu i ciljeve islama u uspostavljanju porodične strukture na temelju ljubavi i samilosti i održava porodicu kao zdravo okruženje koje duhovno, moralno, emocionalno i intelektualno odgaja djecu.

Očito, mnoga od današnjih shvatanja našeg ummeta su neadekvatna i pogrešna. Uzrok tome je dug

historijat sukoba unutar njegovih frakcija, kao i utjecaj nekih neislamskih kultura i filozofija koje zamagljuje današnju percepciju ummeta. Štaviše, na razumijevanje Objave i njenih ciljeva i primjene u svakodnevnom životu često utječe prevaga ljudskog znanja u određenom vremenu i prostoru. Zato je neophodno da učenjaci našeg vremena mudro i neumorno nastave kritički preispitivati takva pitanja, oslobađajući ummet uvriježenih pogrešnih stajališta i ispunjavajući ciljeve Šerijata. Na kraju, zaključci do kojih sam došao u ovom radu, kao i u drugim radovima koji tretiraju sličnu problematiku, u okviru su idžtihada utemeljenog na holističkom pristupu islamskom zakonodavstvu. Nadam se da će stav i pristup islamskih studenata i učenjaka uvijek biti takav.

NAPOMENE

1. Ebu Sulejman, AbdulHamid A., *Zahiriyyah Ibn Hazm wa I'jaz al-Risalah al-Muhammadiyyah*, (Očigledni tekstualizam Ibn Hazma i neponovljivost Muhammedove poruke), *al-Tajdid*, International Islamic University, Malezija, vol. 2, br. 3 (februar 1998.)
2. vidi, npr., Ebu Sulejman, AbdulHamid A., *Toward an Islamic Theory of International relations: New Directions for Methodology and Thought*, (Ka islamskoj teoriji međunarodnih odnosa: Novi pravci u metodologiji i mišljenju) (Herndon, VA: The international institute of Islamic Thought, 2. nadopunjeno izdanje, 1993).
3. Imajući u vidu da sam ja ponudio tumačenje ajeta „O vjerovjesniče, bodri vjernike na borbu!“ (8:65), vidi: *Ka islamskoj teoriji...*, str. 69-75.
4. *Mevsu'atus-sunne*, Buhari, tom 3, br. 2585, Tunis, Darus-Sahnun i Darud-Da'va, 1992., str. 1999.
5. Ibid, tom 3., br. 2585, str. 1999.
6. Ibid, tom 6., str. 153.
7. Ibid, Ebu Davud, tom 8., br. 2146, str. 608.
8. Ibid, Muslim, tom 2., br. 2328, str. 1814.
9. Za tumačenje ajeta: „... pa ih i udarite (*idribuhunna*); a kad vam postanu poslušne, onda im zulum ne činite!

(4:34) vidi: Et-Taberi, Ebu Džafer Muhammed ibn Džerir (u. 310. h.g.), *Džamiul-bejan fi tefsiril-Kur'an*, Bejrut, Dar Lubnan, 4, br. 5, str. 40-44.; El-Kummi En-Nejsaburi, Muhammed ibn Husejn, *Tefsir Garaibul-Kur'an ve Regaibul-Furkan*, naveden u fusnotama Et-Taberijeva djela.

10. „Muškarac kao zaštitnik“ znači da muškarac treba preuzeti odgovornost za pružanje podrške i izdržavanje svoje supruge, *Tahzib lisanul-Arab*, Ibn Manzur. „Održavatelj domaćinstva“ je onaj ko je zadužen za domaćinstvo, *Muhtar-us-sihah*. „Zaštitnik/skrbnik“ (kajjim) je onaj ko se brine, *el-Mu'džemul-vasit*. *Kavvam* (mn. *kavvamun*) je onaj ko je sposoban izvršiti nešto, *El-mundžid fil-lugah vel-e'alam*, 1997. Ako riječ *kavvama* označava podršku, brigu i opskrbljivanje porodice, onda je važno prepoznati da čineći navedeno muškarac (muž) obavlja važnu dužnost. Ovo je neophodno za dobrobit porodice, a to također pomaže i ženi (kao majci) da se posveti sebi i pravilno odgoji svoju djecu. Ovo može biti važan razlog zašto je Stvoritelj dao muškarcu sposobnost da neumorno radi i povjerio mu vođenje porodice. Dakle, porodična pitanja i odgovornosti podijeljeni su između muža i žene na način koji osigurava muškarčevu odanost porodici (ženi i djeci). Jedina alternativa ovome je uništavanje institucije porodice, koje bi rezultiralo finansijskom i emocionalnom patnjom majke (supruge) i djeteta i nanijelo posebno veliku štetu osjećaju ljudskog dostojanstva kod djece. Primjeri ovoga mogu se prepoznati u društvima u kojima su porodice razbijene i samohrani roditelji su uobičajena pojava. Suvršeno je govoriti da nije prihvatljivo automatski prenositi uloge koje muškarac i žena

imaju u porodici na druge sfere života, kao što su druge institucije u kojima su uloge dodijeljene na osnovu individualnih sposobnosti, vještina i kvalifikacija, bez obzira na spol. Međutim, jednako je važno shvatiti da, kad žena (majka) preuzme druge odgovornosti, pored njene odgovornosti kao majke, takve odgovornosti ne treba da narušavaju njenu ulogu majke, ulogu za koju je ona prirodno predodređena i čiji neizvršavanje ima ozbiljne posljedice za ljudski rod.

11. Značajno je imati u vidu da kur'anski ajet o *hul'u* (puštanje žene na njen zahtjev): 2:229 ne specificira iznos takve nadoknade. Međutim, Poslanikova tradicija daje ograničenje da taj iznos ne prelazi vrijednost mehra koji je supruga dobila od muža pri sklapanju braka: „Vrati mu njegovu bašču (mužu)“, ali ništa više. Dopuštanje bilo kakve dodatne vrijednosti može motivirati muža, pohlepnog prema ženinom bogatstvu, da se loše odnosi prema njoj kako bi je natjerao da napusti bračnu zajednicu u zamjenu za njen ili imetak njene porodice. Takva šupljina može izazvati slom ili raspad porodice. Zato se mora zauvijek zatvoriti.
12. U svojoj interpretaciji *kavvame* (skrbništva) Ibn Kesir prenosi, oslanjajući se na autoritet Hasana el-Basrija, da je povod objave ovog ajeta: „... došla je žena kod Poslanika žaleći se da ju je muž ošamario; Poslanik joj je rekao: ‘Vrati mu istom mjerom’. Tada je Allah, dž.š., objavio: ‘Muškarci su zaštitnici žena’, tako da ona nije vratila istom mjerom.“ U drugoj predaji Poslanik, a.s., je rekao: „Mi smo željeli jedno, a Allah je htio drugo, a ono što Allah želi je najbolje“. Ovaj hadis se ne smatra vjerodostojnim, tako da se ne može naći ni u jednoj prihvaćenoj

zbirci hadisa. Čak i da jeste vjerodostojan, on ne opravdava šamaranje žene. On jednostavno poručuje da u slučaju fizičkog nasilja ili udaranja među supružnicima vraćanje istom mjerom ne treba koristiti kao sredstvo, zato što to može dalje iskomplificirati situaciju i postati definitivni put do razvoda. Poslanik je bio vrlo jasan u protivljenju bilo kakvim fizičkim mjerama. Kad život postane nepodnošljiv za supružnike i prije nego što fizičko nasilje dostigne stepen kriminalnog djela, bolje je i za njih i za njihovu djecu da se razdvoje ili razvedu i ostanu u dobrim odnosima. Mora se zaštititi interes i dobrobit svih strana, posebno djece.

13. Et-Taberi, En-Nejsaburi, ibid, 4, br. 5, str. 40-44. Za razliku od Taberija kod kojeg se fraza „neškodljive fizičke mjere“ pojavljuje u kontekstu konflikta i animoziteta među supružnicima, ovdje se pojavljuje u kontekstu preljuba, metaforički aludirajući na to kao na „puštanje u svoju postelju nekoga prema kome osjećaš odbojnost“. Ovo je pitanje koje vrijeđa dostojanstvo i bračno povjerenje i obično uništava samu jezgru bračne zajednice. Taj problem je za supružnike i članove porodice teško i bolno iznositi u javnost. U ovom slučaju destruktivne posljedice proširuju se i na širu porodicu obiju strana i dalje. Stoga pravni sociolozi moraju pažljivo proučiti ovaj problem i dati preporuke kako bi pomogli svim stranama, uključujući i vlasti, da se suoče s tako osjetljivim pitanjem. Također je važno napomenuti da se „neškodljivo udaranje“ pojavilo u hadisima iz perioda Poslanikovog, a.s., Oprosnog hadža. Da bismo razumjeli šta je Poslanik, a.s., zaista mislio, neophodno je proučiti te predaje u svjetlu relevantnih kur'anskih propisa, da bi se rasvijetlile

bilo kakve kontradikcije koje su možda rezultat pogrešnog razumijevanja od strane prenosilaca hadisa. Ovo se uvijek mora uzeti u obzir kad se oslanja na izvore nastale na osnovu usmene predaje, posebno kad postoji dokaz da je tekst originalnog hadisa pomiješan s objašnjenjima prenosioca. Jasan primjer je predaja Imama Ahmeda (*Musned*, hadis br. 19774), koja sadrži riječi i fraze ilustrativne prirode ili navedene u cilju povezivanja hadisa s kur'anskim izrazima kojih se prenosilac hadisa sjetio. Primjer za ovo je pojavljivanje fraze „a ako se bojite razdora između njih“. Čudno je da se takve fraze i riječi pojavljuju u javnom obraćanju Poslanika Muhammeda, a.s., iako nisu pronađene u drugim predajama hadisa. Uprkos tome, mora se primijetiti da ova predaja, kao i druge predaje ovog hadisa, govori o „primanju u postelju nekoga prema kome osjećate odbojnost“ i da ona ne slijedi kur'anske korake postupanja s konfliktom i razdorom koji su spomenuti u ajetu o *kavvami* (savjet, suzdržavanje od seksualnog kontakta i fizičko kažnjavanje). Ove predaje odnose se na preljub (koji je u drugim predajama spomenut kao fahišatul-mubejjine), problem koji ima svoju specifičnu kaznu, dok se predaja Imama Ahmeda metaforički odnosi na preljub kao „primanje u postelju nekoga prema kome osjećate odbojnost“. Pored toga, ona govori o dimenziji kazne, „udaranju“, o čijoj je prirodi raspravljano i koja je označena kao „neškodljivo udaranje“, u svrhu discipliniranja, a ne osvete.

14. Ustvari, doslovni kur'anski izraz je *digs*, što se prevodi kao snop od velikog broja mekanih palminih listova. Bog, koji čovječanstvo obasipa svojom milošću, jasno nalaže svom poslaniku Ejjubu, kojeg

je supruga uznemiravala dok je prolazio kroz dugu i ozbiljnu bolest i nesreću, da ispuni svoju zakletvu da će je udariti sa stotinu udaraca na taj način da je udari snopom od stotinu palminih listova, kao figurativno ispunjenje svog zavjeta, a ne nanoseći joj povredu, bol ili poniženje.

15. Uočljivo je da kur'anski tekst ne koristi izraz *darebe* u značenju fizičkog ili tjelesnog kažnjavanja, već radije koristi izraz *dželeda* (bičevati, batinati, kao što stoji u ajetu: „Bludnicu i bludnika izbičujte sa stotinu udaraca, svakog od njih, i neka vas pri vršenju Allahovih propisa ne obuzima prema njima nikakvo sažaljenje, ako u Allaha i u onaj svijet vjerujete, i neka kažnjavanju njihovu jedna skupina vjernika prisustvuje!“ (24:2)
16. Za detaljan opis ovog incidenta u sunnetu vidi, npr: Sahihul-Buhari, br. 5395, Sahihul-Muslim, br. 2704, Sunen Et-Tirmizi, br. 3240, Musned Imama Ahmeda, br. 24588.